

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület közgazdasági értekezletére kitűzött erdészeti kérdésekhez.

Irta: Ruttner Antal.

I.

Ámbár a porosz államerdők költségvetésében évről-évre mintegy $1\frac{1}{2}$ millió o. é. frnyi összeggel „erdőtalanaj-vétel“ czimén szereplő tétel is igazolja azt, hogy több példát ne említek, miszerint a nagymérvű erdőpusztítások korlátozása és ellensúlyozására szükséges intézkedéseket az államnak kell megtennie, mindazáltal én azon szerény nézetet vagyok bátor tolmácsolni, hogy az államot egész általánosságban nálunk az elpusztított kopár területek, és fel nem nyitott vágásoknak, erdősítés céljából leendő megvételére kötelezni nem lenne üdvös.

A magyar birodalom területén ugyanis összesen kerek-számban 15 millió kat. hold erdő van, a melynek $\frac{1}{5}$ része államtulajdont képezvén, $5\frac{3}{4}$ köbméter évi termést ad. Ezen óriási tömegből azonban millióban csak $2\frac{3}{4}$ millió köbméter értékesíthető, 3 millió köbméter ellenben felhasználhatlanul elvész, s legfeljebb az erdőtalanaj televény tartalmát gazdagítja. Egy oly államban ezért, hol az összes területnek $37\frac{0}{100}$ -át erdők foglalják el, a hol legfeljebb ezek nem arányos megoszlása képezi a bajt, ahol végre a legnagyobb erdőbirtokos, az állam-költséges berendezései daczára sem tudja az évi termést, még csak fele részben sem értékesíteni, ott egész általánosságban kopárlatok és fel nem nyitott vágások erdősítését kívánni, és erre a földgazdaság más mivélési ágaira előnnyel felhasználható, tetemes tőkét igénybe venni, annál kevésbé lenne indokolt, amennyiben az ország kulturális viszonyával elég helyes arányban álló közlekedési hálózat által, a 60-as évek túlzottan magas faárai is előnyösen módosultak a fogyasztó nagy közönség javára! És habár én azon szándéklatot, mely

az országnak utolsó talpalatnyi földjét is gyümölcsözővé akarja tenni, nemzetgazdászati szempontból nemes törekvésünek is tartom, mindazáltal pénzügyi tekintetből azt a vázlatosan körvonalazott indokok alapján helyesnek nem ismerhetem el, és e tekintetben a korlátot akként vélném megvonni: miszerint csupán azon feltétlen erdőtalajt képező területek lennének befásítandók, melyek jelen állapotukban közvetlenül, káros kihatások kútforrásait képezik nemcsak a szomszédos birtoktestek, de tágabb gyűrűzetben egész vidékekre nézve is.

Ilyen káros kútforrások szülőanyjának tartom: a sívó futóhomok területeket, azon laza talaju, hegy oldalakon fekvő legegőket, melyek vizmosások létesülésére alkalmasok lévén, a patakok és folyók nagymérvű eliszapodását, és ezzel karöltve kiöntéseket okoznak, és végre a hegyi folyók partjain elterülő kopár kavicsterületeket és zátonyokat. Különösen az utóbbiaknak füzesekkel való megkötésére kívánnék nagy súlyt fektetni, amennyiben erős meggyőződésem az: hogy folyóink mederviszonyai elfajulásának, és a nagymérvű partszakadásoknak egyik főokát azon hordalékok (Geschiebe) képezik, melyek a hegyi patakok s vizek által évről-évre minden árvíz alkalmával lesodortatva, fokozatosan lejjebb tolatnak.

A közjólét érdekéből létesítendő erdősitéseknek általam előadott területekre való szorítását, már annál is inkább célszerűnek s kivihetőnek találnám, mert az 1879. évi XXXI. törvényczikk 165—177. §-ai e nemű befásítást szintén követelnek, míg ellenben nagyobb szabásuak létesítését az ország pénzügyi helyzete, és megfelelően képzett szakerek hiánya alig fogná megengedni.

II.

A magyar állam azon erdőbirtokai, melyeknek fatermése csak korlátoltan vagy egyáltalában nem használható, nagyobbára oly vidékeken terülnek el, a hol a nép miveltségi foka

a gondolható legalantabb színvonalon áll, és hol az értelmiség is a földnépe s államnak jóléte iránt közönyös és ebből kifolyólag a közmívelődési s közgazdasági viszonyok emelésével nemcsak nem foglalkozik, de azokat mondhatni nem is érti.

Ezen sajátságos állapot szüli aztán azt, hogy a legkisebb iparvállalat is, különösen jó termés idején, oly kényszerhelyzetbe jut, a melyből vagy csak rendkívül magas munkabérek fizetése, vagy idegen munkások alkalmazása és megtelepítése árán menekülhet.

Ha pedig több iparüzlet egymás mellett kénytelen működését folytatni, ezen körülmény oly zsarolás tárgyát képezi a szorgosabb mezei munka idejében, vagy abnormalis időjárás alkalmával, hogy ezt csak rendkívül jövedelmező iparvállalat viselheti el és heverheti ki.

A viszonyok ilyenésége mellett tehát, a különféle fanekek s tüzetesen a bükkfa feldolgozására szolgáló iparvállalatok csak ott lennének létesítendőök, a hol erdőhasználat vagy épen nincs, vagy oly korlátolt, hogy a meghonosítandó iparvállalat által nem kell oly munkabér hullámzásoktól tartani, a melyek úgy az erdőgazdaság, mint a keletkezendő iparvállalat életére bénítólag hathatnának.

Amennyiben pedig az erdő jövedelmezősége ezen kérdésnél alárendelt szerepet játszik, és a fősúly a közgazdasági érdekek emelésére van fektetve, nem lenne megengedhető, hogy az illető iparvállalat csupán félgyártmányokat vagy pláne idomított nyerstermékeket állítson ki, és ezeket szállítsa külföldre! Mert az ily alkotás nemcsak kedvezőtlen népesedési és népmívelődési viszonyainkon nem lenditene, de nem idézné elő azon sokoldalú s irányu forgalmat sem, melyet egy iparvállalat műfolyamatával kapcsolatos igényeinél fogva létesít és közvetít, sőt az ilyen félalkotásnak következménye az is lehetne, hogy az első időszak vagy szerződési tartam letelte után, az

erdők jövő jövedelmezése érdekében áldozattal létesült iparvállalat meg fogna szünni.

A közgazdasági érdekek emelésére hatható fa-iparvállalatok meghonosításánál tehát a következő három főfeltételt vélném megállapítandónak: 1. Az állambirtokok oly pontjain leendő létesítés, a hol a munkabéreknek oly emelkedésétől tartani nem kell, a mely az erdőgazdaság hátrányára szolgálhatna; 2. az első időszakban a feldolgozandó fatömegre aránylagosan eső kezelési költségeknek megtérítése, vagy legalább azok méltányosan kiszabandó részének viselése; 3. az iparvállalat olyszerű berendezése, hogy a kikerülő ipartermékek, kész kereskedelmi árucikkeket képezzenek.

III.

Nézetem szerint a német birodalmi vám és vasúti politika inkább fenyegető szelvényárúinkat sújtja, ellenben a kemény fánemből (tölgy, kőris és juhar) készült árukra oly súlylyal nem nehezedik, hogy fakereskedőink e végett meg nem állhatnának. Különösen ha kereskedőink sarkalatos elvül tűznék ki azt, hogy csupán kellően raktározott, száraz erdei termékeket fognak szállítani, a mi eddig vagy épen nem, vagy csak ritkán történt.

A szikkadt és légszáradt faárak súlya között 10—15⁰/₀, sőt nagyobb különbség is van, ha tehát ezen körülmény az érdekeltek által felhasználtatik, a szállítási költségek apasztása és az áruk értéknövekvése fogna elérteni, és ezáltal a kérdésben foglalt hátrány enyhíttetni.

Elismerem ugyan, hogy ez nehéz feladat, nemcsak azért, mert az ily kezelés által a tőke hosszabb ideig fekszik az erdei termékekben, de különösebben azért, mert a fakereskedők körében lévő különféle elemek miatt, egyöntetű eljárást létesíteni ez idő szerint még alig lehet — de utóvégre is ennek

előbb-utóbb meg kell történnie, ha a fakereskedők elég nagy osztálya becsülettel fel akarja magát tartani.

A mi már a kormány általi teendőket illeti, ezek két irányuak lehetnének, — és pedig: 1. különösen a fenyő szelvényárak szállítására vonatkozó vasuti díjtételek megfelelő mérséklése, — azonban csak oly fakereskedőkre nézve, kik nagyobb tömegeket szállítanak külföldre; mert a mérséklés általánosítása, a most is túlságos mérvben fennálló versenyt fokozná, vagy legalább régi arányában tartaná fel, ez pedig a már különben is alacsony faárakat még inkább lejjebb szállítaná; 2. megakadályozása annak, hogy a némely vasut által a Gácsországból és Stiriából jövő faszállítmányoknak s illetőleg ezek tulajdonosainak osztogatni szokott rendkívüli mérvű díjvisszatérítés (refactia) jövőre ne gyakoroltassék. Mert az mégis túlságos elhanyagolása a hazai érdekeknek, ha a vasutak engedékenysége odáig megy, hogy velünk még a Gácsországból érkező fenyő szelvényárak is versenyezhetnek nemcsak Debreczen, de Szeged piacán is.

Nehogy pedig ezen különlegesség, a magyar erdőbirtokosok és a magyar erdészek élıhetetlenségének igazolására szóló példakép hozassék forgalomba, megemlítem: miszerint a gácsországi Beszkidekben oly sajátságos regale- és földbérleti viszonyok vannak, hogy az erdő kihasználása rendesen szerzékkép szokott a bérlőnek adatni, hogy továbbá a földnépe a favágást és szállítást a leggyakrabban a bérlőtől vett kölcsönök búsás kamatjainak ráadásául szokta végezni.

Ha tehát a nyerstermékek egész a fűrészgyárokhoz állítva semmibe sem kerülnek, a vasutak meg még tetemes refactiával is elárasztják az ily fakereskedőket ezenfelül, elgondolható, hogy a magyar erdőbirtokos, a kinek áldozatkészségét minden oldalról igénybe veszik — kénytelen saját piacáról leszorulni.

Az előadottakon kívül kívánatosnak tartanám még az erdőbirtokosok és fakereskedők részéről azt, hogy a favágásra legalkalmasabb időszak szigorúan betartassék, hogy a kiállított szelvényáruk kellően raktározassanak, és ne azon módon nedvesen szállitassanak el, mert ezen rossz módszer nemcsak költségbe kerülő súlytöbbletet idéz elő, de az árakra is kedvezőtlenül hat.

IV.

Tekintettel azon rendszertelenségre, mely a hazai erdőgazdaságnál — elenyészőleg csekély kivétellel — általánosan otthonos, és a mely a legtöbbször az erdőpusztítás jellegével bír, az ország erdőségei jövedelmének gyarapítása érdekében a következő sarkalatos elvek érvényre emelését vélném kimondandónak:

I. Ha a gabonatalajon álló erdők fentartása czéloztatik, az ortoló gazdaság foganatba vétele oly kikötéssel hogy a mezőgazdasági célokra való felhasználása az erdőtalajnak 5 évre szorítkozáván, a harmadik év őszén a tölgyemak elvetése, a 4. év 5. évben pedig a vetéssorok között kapás növények művelése lenne föltételül szabandó. Ha az ortolás által netán a talaj termőképessége megapadna, a tölgyemak között talajjavító fajok, minők az erdei és fekete fenyő (Föhren) nevelése, a melyek azonban későbbben, a vigályítás korában fokozatosan ki lennének szedendők.

Ha ezen gazdasági rendszer némely helyütt, a helyi viszonyok sajátossága miatt nem lenne ténylegesíthető, oda lenne minden gond fordítandó, hogy a csekélyebb értékű, vagy éppen értéktelen fajok, minők a gyertyánfa, nyárfa stb., melyek az első fordaszak alatt rendszeren csak szórványosan szoktak előfordulni, helytelen vágás vezetés esetében azonban az uralkodó tölgy, kőris és szilfát elnyomják, a vágás beállítása előtt megfelelő mérvben kivéssenek, nehogy ezen eljárás mellő-

zése folytán az értékes fanemek rovására szolgáló állab-átalakulás történjék.

II. A berki erdőkben az értékeesebb kőris és tölgynek, s különösen s kocsányos tölgynek, meg a nemes fűzeknek gondos tenyésztése.

III. A magyar birodalom területein túlzott mérvben létező bükkesek területének kisebbitése, a mi azáltal érhető el, ha a tölgyesek felső, a jegenye fenyőnek pedig alsó tenyészeti határa kiterjesztetik. Hogy ez lehetséges, arra számtalan példa van, a Kárpátok (Beszkidek) északkeleti részein elterülő erdőségekben.

IV. A jegenyefenyő erdőknek telhetőleg szabályos szálaló üzembben való kezelése, mint ez a bádeni fekete erdőben igen szép eredménnyel folytattatik.

A tiszta lúzosok nevelése, roppant lábra kapott elvének elvetése, és e helyett vegyes állabok tenyésztése.

V. A pénzügyi szempontból létesített megtakarítások határalanságának, különösen az államerdőknél, megszüntetése.

Mert az lehetetlen, hogy a legjobb s legüdvösebb gazdasági elvek is ne szenvedjenek hajótörést ott, hol egy erdősz kezelésére 20., 30., 40 ezer, sőt nagyobb terjedelmű erdőktestek bizatnak.

Az államerdészetről :

VI. Megszüntetése azon szerencsétlen intézkedéseknek, melyeknél fogva az erdősz gazdasági és jogügyekkel annyira el van foglalva, hogy tulajdonképeni szakteendőtől egészen elvonatik.

VII. Azon az 1871. évben életbe léptetett új szervezeti elvnek, melynél fogva az államerdők a bányászati igazgatás alól kivonattak, és szakigazgatóságok alá helyeztetek nagy részben, szigorú keresztülvitele, valamint az 1875. évben

létesített főerdőhivatali szervezetnek általánosítása. Miután ez a fennálló jószágigazgatósági rendszernél nemcsak olcsóbb, de aránytalanul jobb is.

VIII. Az erdőrendezésnek a pénzügy, illetve ha az állam-erdők főigazgatása a földmívelési ministeriumhoz helyeztetnék át, ennek kebelében leendő összpontosítása.

V.

Ambár az erdőknek az éghajlatra való befolyására vonatkozólag a legkülömbözőbb nézetek is vannak, és ép ezért egész határozottsággal az erdőknek klimatikus befolyást tulajdonítani nehéz feladat, mindazáltal ha az 1863. évi aszály lefolyását figyelemmel kísérve, tudjuk, hogy az aszály az erdős vidékeken, mint Zemplén-, Bereg-, Ungban és egyáltalában az ország északkeleti részén távolról sem volt oly mérvű, hogy az a terményeket tönkre tette volna! sőt e nagy környéken középszerű termés volt; ha továbbá Ebermayer E. ide vágó adatait számba vesszük, a mérleget inkább azon párt javára látjuk lebillenni, a mely az erdőknek égalji befolyását határozottan állítja.

Ezen, hazánkra oly fontos kérdés megvilágítása- s idővel leendő eldöntéséhez való járulása érdekében kívánatos lenne tehát erdőlégköri észleldék felállítására; a mely, tekintettel arra, hogy a magyar birodalom különféle pontjain állam-erdészeti hatóságok, erdészeti és gazdasági tanintézetek, továbbá folyammérnöki hivatalok léteznek, és ezek az erdőlégköri adatok gyűjtését, a teendők helyes beosztása mellett teljesíthetnek, tetemes pénzáldozatot alig fogna igénybe venni.

VI.

A futóhomok területek befásítását csak törvényhozási intézkedések által vélem létesíthetőnek, mert magán birtokos avagy községektől ezen, nézetem szerint, igen tetemes költségeket

igénybe vevő munkát követelni csak az esetben lehetne, ha a terület oly korlátolt lenne, miszerint annak erdősítését a birtokos vagy község minden megerőltetés nélkül eszközölhetné.

A törvényhozási intézkedést pedig akként vélném meghozandónak, hogy tekintettel a futóhomok területek terméketlensége- és gyakran a szomszédos területekre való veszélyességére, hogy továbbá ezen körülménynél fogva azok a birtokosnak, rendkívüli esetek kivételével, terhére vannak, ezek az állam birtokába lennének bocsájtandók díjtanul. Az ekként az állam birtokába átmenő sivó homokterületek befásítását, egészen e célra szervezett erdészeti személyzet által vélném foganatba veendőnek.

Ezen véleményemnek indoka az, hogy az erdészeti tudomány tapasztalati uton gyűjtött ismeretek eredménye lévén, sikeres működés a hivatott személyzettől csak akkor várható, ha bizonyos irányban összpontosított tanulmányait és kísérleteit hosszabb időn keresztül helyesnek találván, ezen nyomdokon halad folyvást. Ez pedig egy összetes létemet képező szervezettől, s nem oly személyzettől várható el, a mely örökös változásnak van kitéve s alávetve.

Dióhéjba szorítva ez lenne szerény nézetem ezen kérdésre vonatkozólag. Nem mulaszthatom el azonban azt is megjegyezni, miszerint én a futóhomok területek befásítását az ország pénzügyi helyzeténél fogva ez időszertint kivihetetlennek tartom.